

Edgar Kobos

Analysis of the availability of financing of third sector entities from public funds

Opiekun naukowy: Prof. ALK dr hab. Dominika Wojtowicz

Edgar Kobos – student Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie oraz Uniwersytetu Europejskiego we Frankfurcie. Zdobywca kilku stypendiów, m.in. Prezesa Rady Ministrów. Absolwent programów leaderskich takich jak Akademia In Europa i Kolegium Służby Publicznej. Menedżer w Trzeciak|Chmal Regulatory and Strategic Advisory, a także wiceprezes Fundacji Polski Instytut Liderów. Członek organów doradczych przy administracji rządowej i samorządowej. Młodzieżowy Delegat Rzeczypospolitej Polskiej do Organizacji Narodów Zjednoczonych. Odznaczony krzyżem „Zasłużony Honorowy Dawca Krwi III Stopnia” nadanym przez Polski Czerwony Krzyż.

Analiza dostępności finansowania jednostek III sektora z funduszy publicznych

Abstrakt

Celem artykułu jest analiza dostępności finansowania jednostek III sektora z funduszy publicznych. Pomoc publiczna jest kluczowa dla ewolucji trzeciego sektora. Popularność poszczególnych programów wsparcia wśród organizacji pozarządowych jest różna. Fundusze europejskie nie są aż tak istotne dla wzrastania instytucji trzeciego sektora jak dla rozwoju jednostek samorządu terytorialnego lub przedsiębiorstw prywatnych. Najważniejszą pulą pomocy publicznej dostępną dla organizacji obywatelskich są środki rządowe. Celem badań prezentowanych w artykule jest analiza finansowych instrumentów wsparcia publicznego. Badania weryfikują również adekwatność dostępnych linii finansowych w programach pomocy publicznej z celami jednostek sektora pozarządowego, które o nie wnioskują.

Słowa kluczowe: organizacje pozarządowe, trzeci sektor, środki publiczne, fundusze unijne

Abstract

The aim of the article is to analyze the availability of public funding for third sector entities. State aid is crucial for the evolution of the third sector. The popularity of individual support programs among NGOs varies. European funds for the development of third sector institutions are not as important as for the development of local government units or private enterprises. Government funds are the most important pool of public aid available to civic organizations. The aim of the research presented in the article is to analyze financial instruments of public support. The research also verifies the adequacy of the available financial lines in state aid programs with the objectives of the non-governmental sector units that apply for them.

Keywords: NGOs, third sector, public funds, EU funds

Wprowadzenie

W ciągu ostatniej dekady na całym świecie nastąpił spektakularny wzrost liczby organizacji funkcjonujących w ramach tzw. trzeciego sektora. Organizacje te prowadzą szeroką gamę działań, od usług socjalnych po zajęcia rekreacyjne, od politycznych grup nacisku po grupy promujące sztukę lub historię. Salamon pisze o „globalnej rewolucji stowarzyszeniowej” (*global associational revolution*), w której organizacje trzeciego sektora (zwane tak, ponieważ stanowią ważną arenę aktywności społecznej, ekonomicznej i politycznej obok państwa i rynku) zaczęły odgrywać coraz większą rolę w dzisiejszym świecie (Salamon, 1994, s. 14–17). Organizacje działające w trzecim sektorze, które nie są instytucjami państwa i nie działają dla zysku w wymiarze finansowym, odgrywają bardzo istotne funkcje w społeczeństwie. Obok podejmowania się powszechnie znanych zadań, takich jak dbanie o dobro wspólne czy wspieranie słabszych i wykluczonych, organizacje te zwielokrotniają wysiłki państwa w zakresie oddziaływania na jego obywateli. Fundacje i stowarzyszenia odgrywają także rolę swoistej „kuźni liderów” życia publicznego, rozpoczynają zmiany społeczne, a także uczestniczą w procesie kształtowania opinii powszechnej. Wydaje się jednak, że najważniejszą funkcją NGOs jest wzmocnienie kapitału społecznego i budowanie społeczeństwa obywatelskiego (Oliveira, 2017).

Czynnikami różnicującym poszczególne organizacje pozarządowe mogą być: obszar tematyczny ich działalności, liczba członków, długość funkcjonowania, forma prawna, cele

statutowe, kultura organizacji, sposób podejmowania decyzji, a także kwestie finansowe. Znacząco zróżnicowany jest także zakres geograficzny działalności instytucji obywatelskich: mogą być aktywne zarówno na obszarze jednej gminy lub niewielkiej miejscowości (nawet wsi, jak choćby koła gospodyń wiejskich), jak również mogą realizować swoje działania na terenie całego kraju (Stępień, 2017).

Organizacje pozarządowe stanowią przedmiot wielu krajowych i zagranicznych badań, weryfikujących różne aspekty funkcjonowania instytucji sektora obywatelskiego. Wcześniejsze publikacje dotyczyły między innymi sposobu kształtowania się relacji na linii administracja publiczna–organizacje obywatelskie oraz tego, w jaki sposób instytucje z tych sektorów oddziałują na siebie i jaki jest tego efekt (Milbourne i Cushman, 2013); współpracy organizacji pozarządowych z sektorem prywatnym (Bryson, Gibbons i Shaye, 2001); roli organizacji pozarządowych w kształtowaniu społeczeństwa obywatelskiego (Mackova i Dvorakova, 2017); wzmacniania kapitału społecznego przez NGO (Fukuyama, 2003) czy też profesjonalnego zarządzania strategicznego w trzecim sektorze (Courtney, 2013). Na gruncie krajowym w badaniach prowadzonych w ostatniej dekadzie zajmowano się wpływem integracji europejskiej na aktywność organizacji pozarządowych (Wojcieszka, 2015), w tym w szczególności znaczeniem funduszy unijnych dla rozwoju instytucji sektora obywatelskiego (Janoś-Kresło, 2015). Podejmowano także problematykę związaną z funkcjonowaniem organizacji pozarządowych w czasach kryzysu gospodarczego (Dominowska, 2016), współpracą sektora publicznego z sektorem obywatelskim i jej znaczeniem dla procesów demokratycznych i jakości życia publicznego (Meisel-Dobrzański, 2014), aktywnością organizacji obywatelskich w lokalnej społeczności i ich współpracą z samorządem (Mazurek, 2017) i działalnością organizacji pozarządowych w ramach realizacji usług społecznych (Janoś-Kresło, 2013). Cennym źródłem wiedzy o funkcjonowaniu organizacji obywatelskich w Polsce są badania w zakresie charakterystyki NGOs i obszarów ich działania oraz napotykanych przez nie trudności w funkcjonowaniu i bariery rozwoju (Brodziński, Bórawski i Dunn, 2017).

W dotychczas opublikowanych pracach koncentrujących się na funkcjonowaniu NGOs, niewiele uwagi poświęcono aspektowi dostępności finansowania jednostek III sektora z funduszy publicznych, a także analizie adekwatności oferowanych linii finansowania z celami jednostek o nie wnioskujących. Wiedza na temat dostępności finansowania organizacji pozarządowych ze środków publicznych przybliży finansowe realia funkcjonowania sektora pozarządowego. Pozwoli także na zrozumienie mechanizmów finansowych warunkujących rozwój organizacji obywatelskich i całego sektora pozarządowego. Celem niniejszego artykułu

będzie więc uzupełnienie i/lub uaktualnienie wiedzy naukowej w zakresie następujących hipotez:

H1: Środki publiczne stanowią istotny stymulator rozwoju sektora pozarządowego.

Środki publiczne są dostępne dla organizacji pozarządowych. Instytucje obywatelskie korzystają z nich, a przychody uzyskiwane z tego źródła stanowią odczuwalny składnik wszystkich przychodów NGO, który trudno zastąpić innym.

H2: Środki pochodzące z budżetu UE – tak jak ma to miejsce w przypadku inwestycji samorządowych – mogą zastąpić fundusze pochodzące ze źródeł krajowych.

Fundusze unijne są głównym źródłem z pul pomocy publicznej w finansowaniu polskiego trzeciego sektora. UE kładzie mocny nacisk na promocję sektora pozarządowego, a środki europejskie przekazywane Polsce są znaczące.

H3: Linie finansowania oferowane w publicznych programach pomocowych dla jednostek sektora pozarządowego nie są zgodne z celami organizacji pozarządowych.

Pomoc finansowa kierowana do organizacji pozarządowych w obecnym kształcie nie finansuje działań zmierzających do realizacji celów instytucji obywatelskich.

Artykuł został podzielony na kilka części. Pierwsza z nich dotyczy podziału życia społeczno-gospodarczego. Druga zawiera przedstawienie genezy trzeciego sektora, wyjaśnienie podstawowych definicji oraz opis podstaw prawnych funkcjonowania i rodzajów organizacji pozarządowych. Trzecia część to charakterystyka sektora obywatelskiego i finansów NGO w Polsce. W części czwartej zostały przedstawione założenia metodologiczne oraz charakterystyka próby. Piąta stanowi omówienie wyników przeprowadzonych badań. Ostatnia część zawiera wnioski końcowe i rekomendacje.

Podział życia społeczno-gospodarczego

Koncepcja podziału aktywności społeczno-gospodarczej nowoczesnych państw demokratycznych zakłada ich funkcjonowanie w oparciu o trzy sektory.

Pierwszy sektor tworzą instytucje państwa, zwane administracją. Ten sektor nazywany jest najczęściej sektorem publicznym. Wliczają się do niego wszelkie podmioty podległe władzy publicznej. Można do nich zaliczyć zarówno jednostki samorządu terytorialnego

każdego szczebla (gminy, powiaty i województwa), spółki celowe zarządzające funduszami rządowymi, publiczna służba zdrowia, organy aparatu bezpieczeństwa (służby, policja i wojsko), organy władzy sądowniczej, a nawet instytucje operujące ubezpieczeniami społecznymi. Wspólnym mianownikiem organizacji operujących w I sektorze jest to, że działają one na rzecz realizacji interesu społecznego, a poprzez swoją działalność realizują cele społeczne i nie są nastawione na generowanie zysku w rozumieniu finansowym.

Drugi sektor zwyczajowo określany jest sektorem prywatnym. Należą do niego organizacje gospodarcze, które działają dla zysku. Są to zarówno małe i średnie firmy rodzinne, jak i olbrzymie korporacje międzynarodowe. Sektor prywatny skupia zatem wszystkie rodzaje spółek prawa handlowego, a także spółki cywilne. Każda jednoosobowa działalność gospodarcza także jest zaliczana do sektora prywatnego. Wszelkie formy działalności twórczej, kulturowej i artystycznej wykonywane w celach zarobkowych są aktywnością przypisywaną do sektora prywatnego. Działalność gospodarstw rolnych polegająca na wytwarzaniu żywności oraz przedsiębiorstw specjalizujących się w przetwórstwie produktów żywnościowych, a także handel zaliczają się do drugiego sektora (Reichel i Rudnicka, 2009). Poza pewnymi wyjątkami, w których państwo tworzy przedsiębiorstwa dla zapewnienia bezpieczeństwa w strategicznych obszarach (najczęściej energetyka, informatyka, bankowość, zbrojenia) podmioty operujące na rynku powstają wskutek oddolnej inicjatywy obywateli. Przedsiębiorcy rozpoczynają działalność biznesową z myślą o wygenerowaniu możliwie wysokich zysków, a w dłuższej perspektywie często zależy im na rozwoju firmy tak, aby generowane przez nią dochody pozwoliły na utrzymanie jej założyciela oraz jego rodziny (Mohieldin i Klimenko, 2017). Jest to czynnik różnicujący organizacje wchodzące w skład sektora prywatnego od tych zaliczanych do grona określanego mianem „organizacji pozarządowych”, które tworzą tzw. trzeci sektor.

Trzeci sektor gromadzi organizacje tworzone oddolnie przez zainteresowanych obywateli, którzy powołują je do funkcjonowania, aby wspierać realizację szerszego interesu społecznego. Wszystkie organizacje operujące w tym sektorze umacniają i dynamizują rozwój kapitału społecznego. Organizacje zaliczane do trzeciego sektora, podobnie jak te w pierwszym sektorze realizują cele społeczne, jednak nie są tworzone i zarządzane przez państwo, ale przez jego obywateli. Cele powoływania do życia podmiotów trzeciego sektora nie są związane z generowaniem zysków, lecz szeroko rozumianym wspieraniem społeczeństwa. Jest to czynnik różnicujący od organizacji skupionych w drugim sektorze. Określeniem „trzeci sektor” nazywamy zbiór wszelkich organizacji pozarządowych, ich działalność oraz całą przestrzeń, w której funkcjonują. Innym określeniem tego sektora może być „sektor obywatelski” oraz

„sektor non profit”. Wszystkie te określenia łącznie ukazują faktyczny obraz tej sfery społeczno-gospodarczej (Milbourne i Cushman, 2013).

Organizacje pozarządowe: geneza, definicja, rodzaje

Pierwotną ideą i przesłanką dla funkcjonowania organizacji obywatelskich jest niesienie pomocy tym, którzy tego potrzebują. Wobec powyższego za historyczne początki trzeciego sektora uznaje się czasy późnego średniowiecza i działalność ówczesnego Kościoła. To właśnie na przełomie pierwszego tysiąclecia i jeszcze sześć wieków później Kościół kształtował podwaliny współczesnych organizacji pozarządowych. Przez setki lat zachodziły jedynie niewielkie zmiany, powodowane najczęściej przez wzrost liczby osób wymagających wsparcia i opieki (co było ściśle związane z ilością toczonych na starym kontynencie wojen). Istotnym etapem w rozwoju trzeciego sektora był okres późnośredniowiecznych konfliktów, kiedy to opieka nad ich ofiarami (rannymi i biednymi) warunkowała potrzebę wytworzenia przez ówczesny system społeczny organizacji mogących się nimi opiekować (Bar, 2010). Dopiero istotne zmiany społeczne wynikające z ogólnego wzbogacenia się nowożytnych społeczeństw w XVIII wieku można uznać za początek procesu nieco szybszych zmian w zakresie kształtowania społeczeństwa obywatelskiego. Wiek XVIII oraz kolejne, aż do czasów drugiej wojny światowej to czas, w którym przedstawiciele elit społecznych coraz częściej zajmowali się działalnością charytatywną.

Pomimo stale rosnącej popularności działalności dobroczynnej wśród elit społecznych dopiero proces odbudowywania zniszczonych II wojną światową gospodarek i wyczerpanych społeczeństw uświadomił ludzkości, jak wielkie jest znaczenie ruchów obywatelskich (Leś, 1998). To właśnie doświadczenia II połowy XX wieku wykazały olbrzymią rolę organizacji pozarządowych dla sprawnego funkcjonowania całości życia społeczno-gospodarczego. W tym czasie w kręgu cywilizacji zachodniej rządzący dostrzegli potrzebę angażowania znacznych sił i środków w stymulowanie aktywności obywateli i wspieranie oddolnych inicjatyw. W Europie procesy te zachodziły tym szybciej, im bardziej pogłębiała się integracja i współpraca narodów Starego Kontynentu (Gliński i Gasiór-Niemiec, 2007).

Charakterystyka III sektora w Polsce

III sektor w Polsce nie zaczął rozwijać się tak szybko jak za zachodnią granicą z powodu obowiązujących w XX wieku regulacji prawnych, które utrudniały, a nawet uniemożliwiały funkcjonowanie organizacji obywatelskich. Dopiero w latach 80. XX wieku zostały uchwalone pierwsze przepisy umożliwiające obywatelom nieskrępowane tworzenie organizacji pozarządowych (w 1984r. fundacji, a w 1989 r. stowarzyszeń). Po dokonaniu transformacji ustrojowej trzeci sektor zaczął się intensywnie rozwijać. Pierwszym istotnym momentem dla rozwoju III sektora w Polsce były zatem przemiany polityczne, a następnym, który można uznać za kamień milowy, wstąpienie Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku. Akcesja umożliwiła polskim organizacjom pozarządowym czerpanie dodatkowych środków na działalność z funduszy europejskich, a także zmianę jakościową w ich funkcjonowaniu przez nawiązanie współpracy z organizacjami pozarządowymi z innych państw Unii Europejskiej (Sitek, 2013).

Oddolnym przejawem funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego jest przede wszystkim zrzeszanie się jego obywateli w stowarzyszenia, których ustrój prawny w Polsce uregulowano ustawą – Prawo o stowarzyszeniach¹. Określa ona zasady zawiązywania i ramy prawne funkcjonowania stowarzyszeń. Definiuje, kto może zostać członkiem stowarzyszenia, różnicuje je, jak również wprowadza konieczność ustanowienia statutu oraz pozostawia pewien zakres kompetencji i podział władzy do regulacji w nim. Każde stowarzyszenie może więc dostosować własny „mikroustrój prawny” ustanawiany statutem do własnej indywidualnej sytuacji i swoich potrzeb (Ustawa Prawo o Stowarzyszeniach z dnia 7 kwietnia 1989r. Dz. U. 1989 nr 20 poz. 104). Analogicznie jak stowarzyszenia, również zakładanie i działalność fundacji są uregulowane ustawą adresowaną tylko i wyłącznie do nich. Podobieństw fundacji i stowarzyszeń jest więcej. Najważniejszym z nich jest to, że podobnie jak stowarzyszenia fundacje są powoływane do istnienia w sposób całkowicie oddolny przez obywateli, a ich istnienie i skala działalności są przejawami aktywnego społeczeństwa obywatelskiego. Ponadto najważniejsze organy oraz zadania fundacji także uregulowane są ustawowo. Fundacjom również pozostawiono przestrzeń do dostosowania poszczególnych przepisów w statucie. Można zatem uznać, że fundacje i stowarzyszenia mają wiele elementów tożsamy. Podstawową ich różnicą jest to, że w stowarzyszeniu obywatele angażują najczęściej swój czas, który jest niezbędny do zawiązania stowarzyszenia, a w fundacjach – kapitał, który jest niezbędny do jej utworzenia (Ustawa o fundacjach z dnia 6 kwietnia 1984r. Dz. U. 1984 Nr 21 poz. 97).

III sektor w Polsce tworzą różne typy organizacji, jednak przeważającą większość z nich stanowią stowarzyszenia i fundacje. Poza tymi dwoma, najpopularniejszymi i najczęściej powoływanymi do życia organizacjami III sektora należy wyróżnić również inne formy prawne: partie polityczne, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje działające na podstawie indywidualnych, dedykowanych im przepisów (jak choćby koła łowieckie, ochotnicze straże pożarne, Polski Czerwony Krzyż, kółka rolnicze, koła gospodyń wiejskich i inne), związki zawodowe, izby gospodarcze branżowe (np. rzemieślnicze lub lekarskie) i organizacje pracodawców (Dominowska, 2016). Najwięcej jest organizacji najmłodszych (30% wszystkich NGOs to organizacje o stażu nie dłuższym niż 5 lat) oraz najstarszych (31% wszystkich NGOs to organizacje o stażu przekraczającym 15 lat). Instytucje obywatelskie są obecne zarówno w wielkich aglomeracjach, jak i małych miasteczkach i wsiach. Organizacje społeczne są zróżnicowane w zakresie zasięgu terytorialnego działalności. Rozróżniamy organizacje o skali działania w obrębie najbliższego sąsiedztwa, gminy i powiatu, województwa, kraju i działalności międzynarodowej. Najwięcej NGOs zajmuje się sportem, turystyką i rekreacją oraz hobby. Popularne obszary tematyczne w trzecim sektorze to również kultura i sztuka, edukacja i wychowanie oraz ochrona zdrowia (Stowarzyszenie Klon/Jawor, 2018).

Źródła finansowania działalności instytucji obywatelskich dzielone są na te pochodzące ze źródeł prywatnych i publicznych. Finansowanie prywatne zawiera w szczególności składki członkowskie, darowizny od firm, darowizny od osób prywatnych, odliczenia od podatku przekazywane organizacjom pożytku publicznego, a także prowadzenie odpłatnej działalności statutowej przez NGO. Nieliczne NGO uzyskują dochody z odsetek naliczanych od zgromadzonych oszczędności, a także zyski ze zgromadzonego kapitału żelaznego. Kapitałem żelaznym nazywane są zasoby materialne pozwalające organizacji na finansowanie bieżącej działalności i dalszego rozwoju instytucjonalnego z dochodów uzyskiwanych w ramach posiadania kapitału żelaznego (Przewłocka, Adamiak i Herbst, 2013). Środki publiczne są oferowane organizacjom obywatelskim od różnych kategorii instytucji publicznych. Pule te dzielone są na samorządowe, rządowe i zagraniczne (w Polsce najczęściej NGOs dysponują środkami zagranicznymi pochodzącymi z puli środków norweskich i unijnych). Obecnie dwie na trzy organizacje obywatelskie korzystają z krajowych środków publicznych, a jedna na dziewięć z zagranicznych. Obie te pule stanowią aż 54% wszystkich zasobów pieniężnych we władaniu organizacji pozarządowych (Główny Urząd Statystyczny, 2012).

Założenia metodologiczne i charakterystyka próby

Badania zostały przeprowadzone w formie ankiety internetowej. Respondenci byli pozyskiwani poprzez celowy dobór próby według kryterium zróżnicowania wybranych cech: wielkości budżetu, zakresu działania, lokalizacji siedziby i długości prowadzenia działalności, tak aby zapewnić reprezentatywność wszystkich NGO w próbie badawczej. Kolejne zaproszenia dystrybuowane były metodą kuli śnieżnej (zaproszone organizacje informowały o badaniu kolejne, zachowując powyższy klucz). Odpowiedzi gromadzone były w sposób anonimowy. Zastosowany klucz miał za zadanie zapewnić grupę różnorodnych respondentów. W ten sposób udało się zgromadzić informacje od 58 organizacji pozarządowych. Prowadzone badania miały na celu wygenerowanie informacji pozwalających na weryfikację trzech postawionych hipotez badawczych.

Spośród osób ankietowanych reprezentujących badane organizacje ponad 53% to członkowie zarządu. Członkowie zwyczajni i koordynatorzy projektu stanowili po ponad 15% wszystkich ankietowanych. Ponadto w badaniach wzięli również udział wolontariusze, członkowie organów nadzoru wewnętrznego, pracownicy etatowi i osoby zatrudnione pełniące funkcje dyrektorskie. Najwięcej (31%) z badanych organizacji miało staż od 3 do 6 lat, najmniej liczna grupa to te funkcjonujące nie krócej niż 6 i nie dłużej niż 9 lat (15,5%). Co czwarta badana organizacja miała mniej niż 3 lata, równie liczną grupę stanowią te, które funkcjonują powyżej 9 lat. Jedna z organizacji wskazała, że jej średnioroczny budżet na przestrzeni ostatnich 3 lat przekroczył 1 mln złotych, a w przypadku sześciu z nich 500 tys. złotych. 38% badanych NGO dysponuje budżetem mniejszym niż 500 tys. złotych. 43% wszystkich badanych organizacji dysponuje budżetem mniejszym niż 100 tys. złotych. Kilku respondentów nie potrafiło określić budżetu reprezentowanej organizacji.

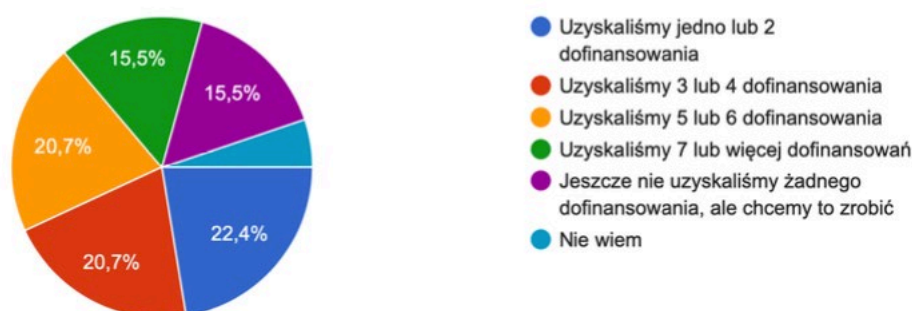
Lokalizacja największej liczby działań stacjonarnych przeprowadzanych przez badane organizacje jest równomierna pomiędzy poszczególnymi wielkościami aglomeracji, z niewielką przewagą tych liczących od 100 001 do 500 000 mieszkańców. Najwięcej badanych organizacji działa na obszarze większym niż jeden powiat i mniejszym niż jedno województwo. Deklarowane główne obszary tematyczne w których działają badane organizacje były różne. Najwięcej z nich wskazało kreowanie aktywnego społeczeństwa obywatelskiego (48%), patriotyzm (45%) oraz edukację pozaformalną (31%). Wśród głównych odbiorców działań respondenci najczęściej wskazywali młodzież (55%), studentów (31%) i mieszkańców ośrodków wiejskich lub małomiastek (28%).

Omówienie wyników badań

(1) Hipoteza pierwsza została potwierdzona w przeprowadzonych badaniach. Środki publiczne stanowią istotny stymulator rozwoju sektora pozarządowego. Żadna z badanych organizacji na etapie deklaracyjnym nie rezygnuje z ubiegania się o środki publiczne w przyszłości. 95% badanych NGOs uznaje pulę środków publicznych dostępną dla trzeciego sektora za ważną lub bardzo ważną dla rozwoju całego sektora. Niemal co piąta badana organizacja musiałaby zakończyć swoją działalność, gdyby nie mogła korzystać ze środków publicznych. Na przestrzeni ostatnich lat badane organizacje regularnie aplikują o środki publiczne, a zdecydowana większość z nich uzyskuje przeciętnie więcej niż jedno dofinansowanie rocznie, a niektóre więcej niż średnio dwa dofinansowania w ciągu roku. Tak znaczna liczba dofinansowań w niewielkim czasie wskazuje, że badane organizacje pozarządowe nieustannie pozyskują lub sprawozdają środki publiczne.

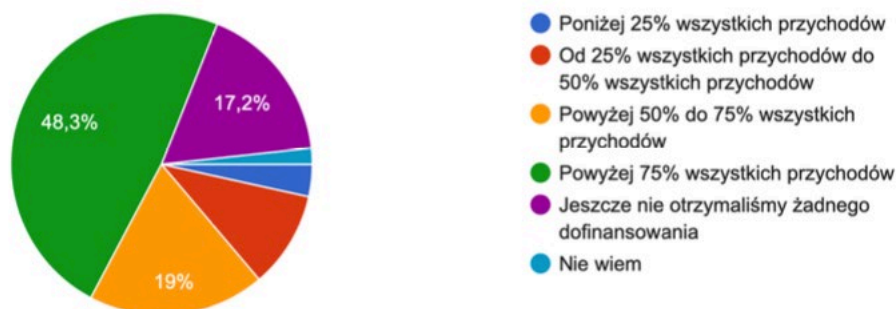
Ile razy Twoja organizacja skorzystała z funduszy publicznych w ciągu ostatnich 3 lat?

58 odpowiedzi

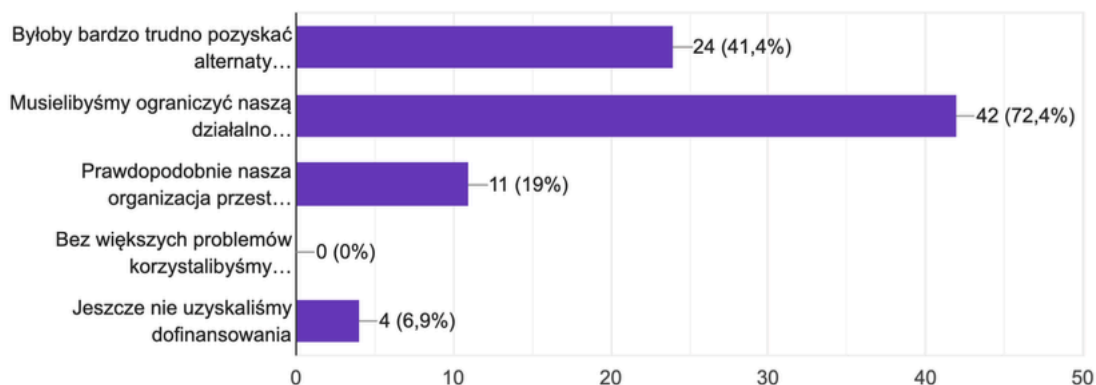
Jaką orientacyjnie część przeciętnych przychodów Twojej organizacji stanowią dotacje finansowane z funduszy publicznych w ciągu ostatnich 3 lat?

58 odpowiedzi

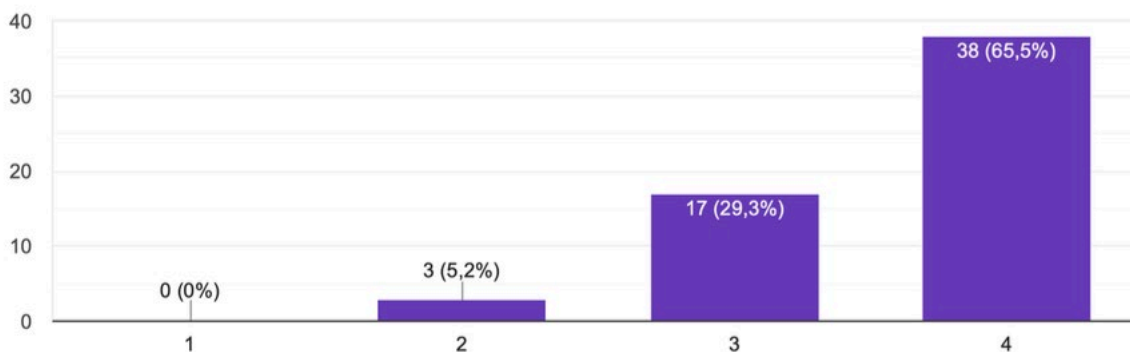
Jak Twoja organizacja poradziłaby sobie gdyby nie korzystała z funduszy publicznych?

58 odpowiedzi

Jak Twoim zdaniem istotne dla rozwoju Twojej organizacji są fundusze publiczne? Proszę o ocenę w skali od 1 (najmniej istotne) do 4 (najbardziej istotne).

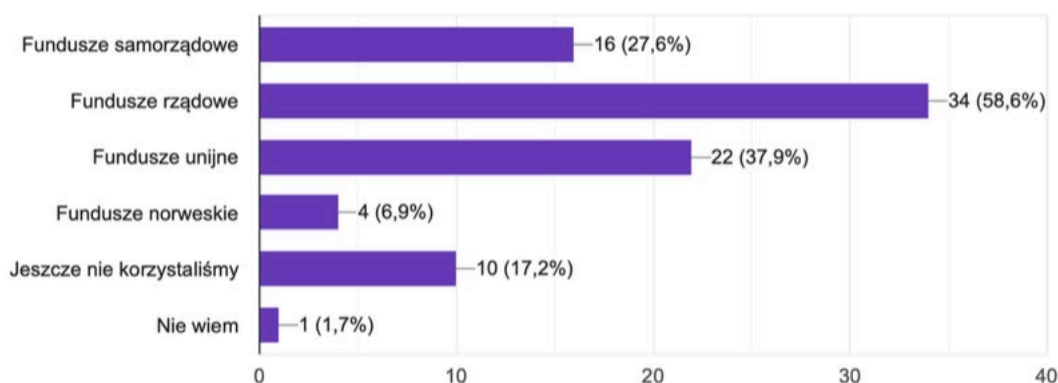
58 odpowiedzi

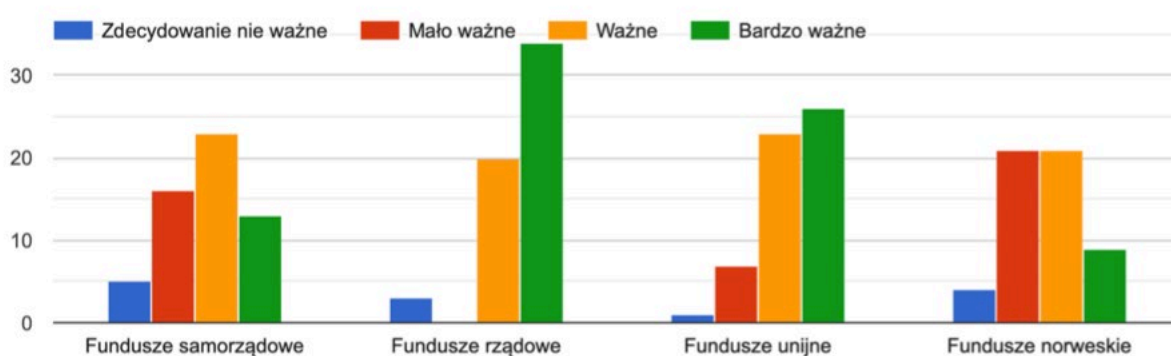
(2) Hipotezę drugą wyniki przeprowadzonych badań weryfikują negatywnie. Środki przeznaczone dla sektora obywatelskiego pochodzące z budżetu UE nie mogą zastąpić programów pomocowych finansowanych z funduszy krajowych. Fundusze unijne rzeczywiście są drugą najczęściej wybieraną pulą przez badane organizacje pozarządowe, jednak różnica w popularności pomiędzy pierwszą i drugą pulą wynosi prawie 20 punktów procentowych. Te same organizacje najczęściej wskazują środki rządowe jako ważne dla rozwoju trzeciego sektora, a dopiero po nich europejskie, samorządowe i norweskie. Pozycja poszczególnych pul funduszy publicznych jest silnie zróżnicowana, jednak fundusze unijne, a nawet szerzej – zagraniczne (włącznie z norwesкими) nie zastępują pomocy krajowej. Najpopularniejsze wśród badanych organizacji są fundusze rządowe, które respondenci wskazywali również najczęściej jako te najważniejsze dla rozwoju trzeciego sektora. Fundusze europejskie zostały ocenione jako ważniejsze niż pula środków samorządowych i norweskich.

Z których funduszy Twoja organizacja korzystała w ciągu ostatnich 3 lat?

58 odpowiedzi

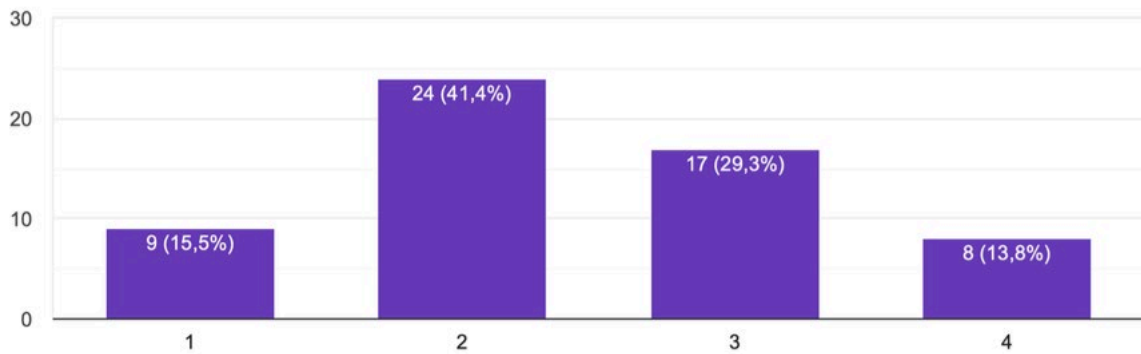
Jak ważna Twoim zdaniem dla rozwoju organizacji pozarządowych jest dostępność następujących funduszy

(3) Hipoteza trzecia została potwierdzona w przeprowadzonych badaniach. Linie finansowania oferowane w publicznych programach pomocowych dla jednostek sektora pozarządowego nie są zgodne z celami organizacji pozarządowych. Spośród czterech badanych pul funduszy publicznych analizowane organizacje najczęściej wskazują środki norweskie, samorządowe i europejskie jako takie, które w największym stopniu nie zgadzają się z ich faktycznymi celami. Badane instytucje obywatelskie najczęściej wybierały pulę środków rządowych jako tę, która jest najbardziej zgodna z celami ich organizacji, jednak nawet w tym przypadku aż 30% respondentów oceniło zgodność jako niewielką.

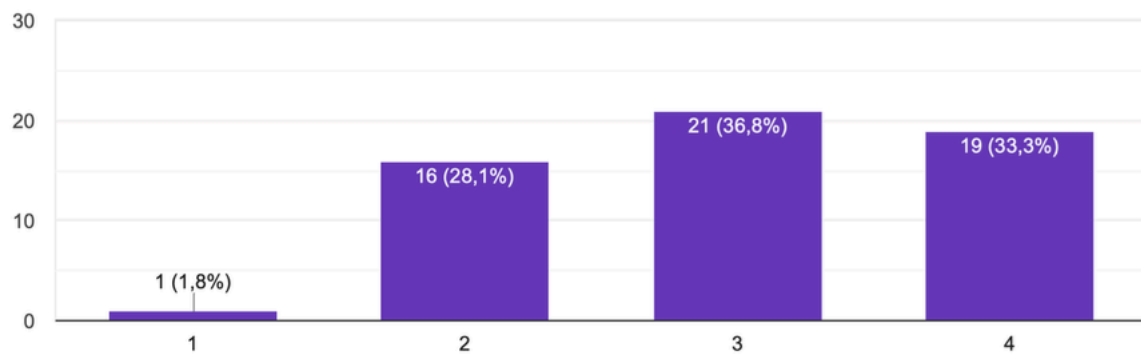
Jak zgodna jest oferta funduszy samorządowych z faktycznymi celami Twojej organizacji? Proszę o ocenę w skali od 1 (najmniej zgodne) do 4 (najbardziej zgodne).

58 odpowiedzi

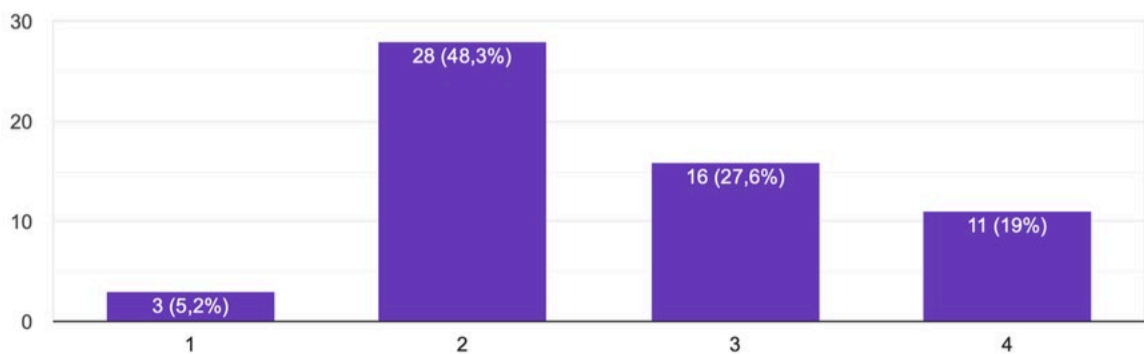
Jak zgodna jest oferta funduszy rządowych z faktycznymi celami Twojej organizacji? Proszę o ocenę w skali od 1 (najmniej zgodne) do 4 (najbardziej zgodne).

57 odpowiedzi

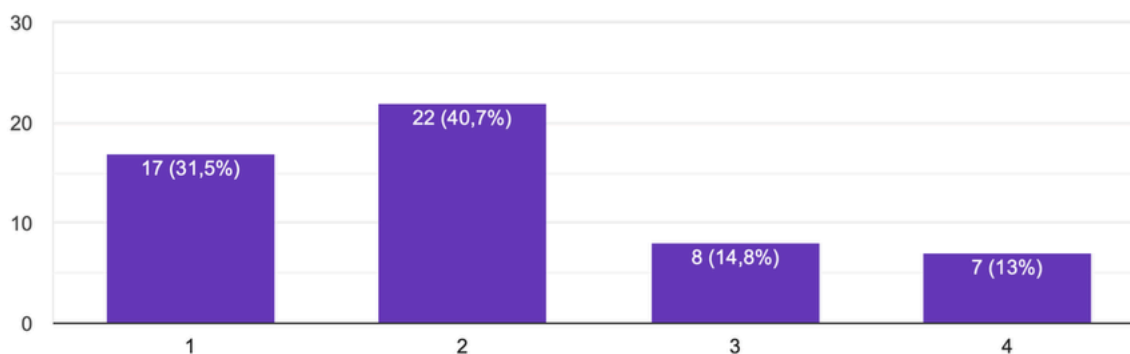
Jak zgodna jest oferta funduszy unijnych z faktycznymi celami Twojej organizacji? Proszę o ocenę w skali od 1 (najmniej zgodne) do 4 (najbardziej zgodne).

58 odpowiedzi

Jak zgodna jest oferta funduszy norweskich z faktycznymi celami Twojej organizacji? Proszę o ocenę w skali od 1 (najmniej zgodne) do 4 (najbardziej zgodne).

54 odpowiedzi

Wnioski końcowe i rekomendacje

Organizacje pozarządowe bez względu na profil ich działalności, obszar terytorialny funkcjonowania, grupy docelowych beneficjentów i staż istnienia, potrzebują wsparcia ze środków społecznych. Instytucje obywatelskie wykorzystują fakt dostępności różnych pul programów publicznych dla trzeciego sektora i korzystają z nich. Przychody uzyskiwane w ramach pomocy publicznej są kluczowe dla zapewnienia organizacjom obywatelskim możliwości realizacji działalności bieżącej, rozwoju instytucjonalnego i ich celów. Środki publiczne pełnią kluczową funkcję w rozwoju organizacji pozarządowych. Popularność poszczególnych linii finansowania jest różna. Najpopularniejsza jest pula środków rządowych, w dalszej kolejności unijnych, samorządowych i w końcu norweskich. Nie wszystkie organizacje pozarządowe z taką samą intensywnością korzystają ze środków publicznych, mimo że fundusze te mogłyby znacząco usprawnić aktywność wszystkich organizacji. Najczęściej aplikują i najwięcej środków pozyskują największe, najbardziej zasobne organizacje. Instytucje obywatelskie napotykają różne bariery podczas podejmowania próby wnioskowania o środki publiczne. Pula środków unijnych nie jest wystarczająca ilościowo pod względem potrzeb organizacji pozarządowych, dlatego jest jedynie uzupełnieniem krajowych instrumentów pomocowych. Zarówno środki zagraniczne (unijne i norweskie), jak i krajowe linie finansowania (samorządowe i rządowe) nie są dostosowane i adekwatne do faktycznych celów instytucji obywatelskich. Środowiska pozarządowe mają odmienne cele aniżeli te, które mogą realizować przy korzystaniu z dostępnych programów pomocowych finansowanych ze środków publicznych. Każda z dostępnych linii finansowania przez odczuwalną część

badanych organizacji sektora obywatelskiego została scharakteryzowana jako nieadekwatna względem ich faktycznych celów i potrzeb.

Budżety programów pomocowych kierowanych do trzeciego sektora powinny zostać zwiększone, gdyż pula dostępnych środków publicznych jest niewystarczająca względem potrzeb organizacji obywatelskich. Działacze społeczni mają doświadczenie w operowaniu środkami publicznymi i wykorzystywaniu ich na rzecz rozwoju organizacji pozarządowych. Instytucje obywatelskie potrafią o nie wnioskować, prawidłowo realizować projekty, a następnie sprawozdawać je i rozliczać. Organizacje pozarządowe są gotowe kadrowo i instytucjonalnie do przyjęcia większego niż obecnie wsparcia publicznego. Wzrost wartości budżetów dostępnych linii finansowania dla sektora pozarządowego pozwoli znacząco rozwinąć organizacje tworzące sektor obywatelski. Dofinansowania te umożliwiają im osiągnięcie szybszego rozwoju instytucjonalnego oraz poszerzenie oferty w ramach działalności bieżącej. Więcej pieniędzy zainwestowanych w organizacje społeczne pozwoli usprawnić funkcjonowanie instytucji państwa, a także umożliwi polepszenie warunków prowadzenia biznesu. Działania instytucji państwa mające na celu stymulowanie rozwoju trzeciego sektora jest bardzo potrzebne, a forma udzielanego wsparcia powinna być konsultowana z przedstawicielami NGO. Instytucje te powinny zwrócić większą uwagę na adekwatność oferowanych linii finansowania z celami jednostek o nie wnioskujących. Programy pomocowe kierowane do trzeciego sektora powinny zostać dostosowane do potrzeb organizacji obywatelskich.

Najistotniejszym ograniczeniem przeprowadzonych badań jest brak reprezentatywności próby badawczej, a także jej niewielkiej liczebności. Badania były prowadzone w formie ankiety internetowej, które nie są standaryzowane, choćby ze względu na różny dostęp uczestników do Internetu i trudności techniczne. Anonimowość badanych sprzyja wybieraniu najbardziej skrajnych możliwości. W przyszłości warto kontynuować badania w zakresie finansowania organizacji pozarządowych i tego, w jaki sposób donatorzy kształtują rozwój instytucji obywatelskich. Kolejne badania warto przeprowadzić w kierunku zbadania, czy i w jakim stopniu fundusze publiczne kreują działalność podmiotów wchodzących w skład trzeciego sektora.

Bibliografia

- Bar, J. (2010). *Organizacje społeczne – odrobina historii*. Regionalne Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych.
- Brodziński, Z., Bórawski, P. i Dunn, J.W. (2017). Development of Non-Governmental Organizations in Poland. *Contemporary Economics*, 11/4, 401–414.
- Bryson, J., Gibbons, M. i Shaye, G. (2001). Enterprise schemes for nonprofit survival, growth and effectiveness. *Nonprofit Management and Leadership*, 11/3.
- Courtney R. (2013). *Strategic Management in the Third Sector*. Macmillan Education UK.
- Dominowska, J. (2016). The role of third sector in economic crises. *Ekonomia i Prawo. Economics and Law*, 15(2), 179–191
- Fukuyama, F. (2003). Social Capital and Civic Society. *IMF Working Paper*.
- Gliński, P. i Gasiór-Niemiec, A. (2007). Europeanization of Civil Society in Poland. *Revija za Socijalnu Politiku*.
- Janoś-Kresło, M. (2015). Polskie organizacje pozarządowe jako beneficjenci funduszy europejskich. *Handel Wewnętrzny*, 24/(4), 68–77.
- Janoś-Kresło, M. (2013). *Organizacje pozarządowe na rynku usług społecznych w Polsce*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
- Leś, E. (1998). *Organizacje społeczne. Studium porównawcze*. Warszawa.
- Mackova, M. i Dvorakova, L. (2017). Non-governmental Non-profit Organizations as an Alternative Tool in the Transforming Economy. *European Conference on Management, Leadership & Governance*. Academic Conferences International Limited.
- Mazurek, A. (2017). A Kraków to... Miasto organizacji i ruchów obywatelskich. *Zarządzanie Publiczne*, 37.
- Meisel-Dobrzanski, J. (2014). Współpraca NGO z sektorem publicznym – sposób na wzmocnienie demokracji i wzrost jakości polityk publicznych. *Zarządzanie Publiczne*, 25.
- Milbourne, L. i Cushman, M. (2013). From the third sector to the big society: how changing UK government policies have eroded third sector trust. *Voluntas*, 24/2.

Mohieldin, M. i Klimenko S. (2017). *The private sector and the SDGs*. Project Sydicate Retrieved.

Oliveira, E. (2017). *The Instigatory Theory of NGO Communication, Strategic Communication in Civil Society Organizations*. Leipzig: Springer VS.

Przewłocka, J., Adamiak P., Herbst J. (2013). *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych. Raport z badania 2012*. Warszawa: Stowarzyszenie Klon/Jawor.

Raport – Kondycja Organizacji Pozarządowych (2018). Stowarzyszenie Klon/Jawor.

Reichel, J. i Rudnicka, A. (2009). Collaboration of NGOs and business in Poland. *Social Enterprise Journal*, 5(2).

Salamon, L. (1994). *Partners in Public Service: Government-Nonprofit Relations in the Modern Welfare State*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Sitek, A. (2013). *Role Of Non-governmental Organizations On Rural Areas In Poland*. Varazdin: Varazdin Development and Entrepreneurship Agency (VADEA).

Skiba, R. (2006). *Moduł 1. Prawne warunki działania organizacji pozarządowych*. Warszawa: Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce.

Stępień, J. (2017). NGOs – Czyli organizacje społeczne. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 79/(1), 39–48.

Ustawa Prawo o stowarzyszeniach z dnia 7 kwietnia 1989 r. Dz. U. 1989 Nr 20, poz. 104.

Ustawa o fundacjach z dniami 6 kwietnia 1984 r. Dz. U. 1984 Nr 21, poz. 97.

Wstępne wyniki badania społecznej i ekonomicznej kondycji organizacji trzeciego sektora w 2012 r., Główny Urząd Statystyczny (opublikowane 28.03.2014 r.).

Wojcieszka, L. (2015). Organizacje non-profit jako beneficjenci procesu integracji europejskiej na przykładzie działalności „Fundacji Jagniętków”. *Handel Wewnętrzny*, 24(4), 47–57.